ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ **Σ.Κ.Ε.Ψ.Υ.**
Σύγχρονη Κοινωνία, Εκπαίδευση & Ψυχική Υγεία

Νέα Εποχή • Τεύχος 7 • Ιούλιος – Δεκέμβριος 2020

Περιοδική Έκδοση

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Επιμελητής έκδοσης και διευθυντής του περιοδικού
Ευστράτιος Π. Παπάνης, Μόνιμος Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ευστράτιος Παπάνης, Μόνιμος Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής και Διευθυντής του Περιοδικού Σ.Κ.Ε.Ψ.Υ.

Αρετή Λάγιου, Καθηγήτρια, Τμήμα Δημόσιας και Κοινοτικής Υγείας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Πρόεδρος Τμήματος Δημόσιας και Κοινοτικής Υγείας

Παναγιώτης Γρηγορίου, Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Γεώργιος Κορρές, Καθηγητής, Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Κωνσταντίνα Σκαναβή, Καθηγήτρια, Τμήμα Δημόσιας και Κοινοτικής Υγείας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Χρήστος Καλλονιάτης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πρόεδρος Τμήματος Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας

Αικατερίνη Κόκκινου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων

Σπύρος Αναγνώστου, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Δημήτριος Καβρουδάκης, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Μάρθα Κατσαρίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ευάγγελος Πεπές, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Δρ. Αικατερίνη Νικολαρέα, ΕΕΠ Αγγλικής Γλώσσας, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Δρ. Αλέξανδρος Παπάνης, ΕΕΠ Αγγλικής Γλώσσας, Πολυτεχνική Σχολή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Δρ. Ανδρομάχη Μπούνα, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Τμήματος Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Δρ. Δήμητρα Ακριτίδου, Αντιδήμαρχος Παιδείας Δήμου Θεσσαλονίκης

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Σοφία Πακλατζόγλου, Υπ. Δρ. Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεολόγος, Κοινωνιολόγος

Ειρήνη Καραμπάση, Υπ. Δρ. Πανεπιστημίου Αιγαίου, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής

Ελένη Πρασσά, Υπ. Δρ. Πανεπιστημίου Αιγαίου, Κοινωνιολόγος

Μαρία Γιουμούκη, Εκπαιδευτικός – Ειδική Παιδαγωγός

Αικατερίνη Μπαλάσα, MBA, Κοινωνιολόγος

Τερέζα Ζωγοπούλου, MSc, Κοινωνιολόγος

Ελισσάβετ Γκινάλα, MSc, Κοινωνιολόγος

Πηνελόπη Πουλερού, MSc, Καθηγήτρια Γαλλικών

Πηνελόπη Αλιάγα, Κοινωνιολόγος, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο αντικείμενο της Έρευνας για την τοπική κοινωνική ανάπτυξη και συνοχή

Σταματία Ιορδάνου, Εκπαιδευτικός, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο αντικείμενο της Ειδικής Εκπαίδευσης

Μαρία Κουταλέλλη, Αρχαιολόγος – Ιστορικός Τέχνης, MSc Μουσειολογίας

Ιωάννης Σακαράκας, Απόφοιτος του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Λόφος Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μυτιλήνη, 81100

ΤΗΛΕΦΩΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

2251036520 -2251036580 - 2251045006

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ppy@aegean.gr και
ppy-director@aegean.gr

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

http://psichologia.gr,
https://psichologiagr.com,
http://ppy.aegean.gr

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ: **ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.**
Πλαπούτα 2 και Καλλιδρομίου, 11473, Αθήνα
Τηλ.: 210 8222835-856, Fax: 210 8222684

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Στέλιος Στεμνής

ISSN: 1791 597X

Σημείωμα σύνταξης

Το 6ο και το 7ο τεύχος (Νέα Εποχή) του επιστημονικού περιοδικού *Σύγχρονη Κοινωνία, Εκπαίδευση και Ψυχική Υγεία* (Σ.Κ.Ε.Ψ.Υ.) είναι η συνέχεια μιας εκδοτικής προσπάθειας που ξεκίνησε πριν από αρκετά χρόνια υπό τη σκέπη του Συμβουλευτικού Σταθμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου, της Ακαδημίας των Πολιτών και των Προγραμμάτων Ψυχικής Υγείας του Πανεπιστημίου Αιγαίου στη Λέσβο. Αν και στην πορεία άλλαξαν εκδοτικοί οίκοι και κάποια από τα στελέχη του περιοδικού, η αρχική φιλοδοξία υπήρξε και παραμένει η ίδια: Να δοθεί βήμα διαλόγου σε ερευνητές και συγγραφείς, ως επί το πλείστον στην ελληνική γλώσσα, χωρίς υπερβολικά κόστη, αλλά με έμφαση στη γλωσσική και επιστημονική αρτιότητα.

Η αγαστή συνεργασία με τις εκδόσεις Τόπος και η αρωγή πολλών πανεπιστημιακών καθηγητών έκανε εφικτή την έκδοση των δύο τευχών στη δύσκολη συγκυρία του 2020. Στις σελίδες τους φιλοξενούνται άρθρα Ψυχολογίας, Συμβουλευτικής, Παιδαγωγικών, Εκπαίδευσης, Τέχνης, Οικονομίας και Διοίκησης. Αν και η πληθώρα των γνωστικών αντικειμένων ξενίζει αρκετούς, εντούτοις η φιλοσοφία του περιοδικού συνάδει με την πολυφωνία αυτή: Η αναζήτηση της αλήθειας είναι διεπιστημονική και η αποτύπωση των επιστημονικών προβληματισμών από κάθε τομέα, με τη χρήση κοινής μεθοδολογίας, οδηγεί στην ευχερέστερη κατανόηση και ερμηνεία τους. Εξειδικευμένοι τόμοι και αφιερώματα θα εκδοθούν μέσα στο 2021. Ευχαριστώ από καρδιάς όλους τους συνεργάτες και κυρίως την επιστημονική και οργανωτική επιτροπή, τους μεταφραστές και επιμελητές κειμένων και όλους τους συγγραφείς που συνέβαλαν στη δημιουργία των δύο αυτών τευχών.

Ο επιστημονικά υπεύθυνος Ευστράτιος Παπάνης,
Μόνιμος Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Περιεχόμενα

Πηνελόπη Αναστασιάδου, Χρήστος Τσιρώνης, Δημήτριος Ανδρεάδης
Ενσυναισθηματική επικοινωνία ιατρού – ασθενούς: παράγοντας ικανοποίησης ασθενών ... 9
Ιωάννα Μενδρινού
Πρόληψη και υποστήριξη μαθητών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας σε καταστάσεις κρίσεων: Η περίπτωση του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού προγράμματος «Κούκλες από... σπίτι: Μικρές ηλιαχτίδες ενδυνάμωσης και φροντίδας μέσα από το παράθυρο» ... 21
Ουρανία Σαρρή
The sociolinguistic aspect of migration: A thematic review ... 34
Αργυρούλα Αλεξανδροπούλου, Παναγιώτα Ψυχογυιοπούλου
Πρόληψη και αντιμετώπιση φαινομένων σχολικού εκφοβισμού μέσω της εφηβικής λογοτεχνίας ... 44
Afroditi Mallouchou, Christina Moutsopoulou
Risk factors in families leading to children's aggression at school: A multi-systemic treatment of child aggression ... 56
Όλγα Παχή
Student mobility and its contribution to shaping the identity of the european citizen ... 68
Αικατερίνη Πιτρόπου, Γεώργιος Τσερπές, Παντελεήμων Χιονίδης
Ενθαρρύνοντας την κριτική αποτίμηση μιας κρίσης στο μάθημα της Ιστορίας ... 79
Αναστασία Στατήρη, Αγλαΐα Σταμπολτζή
Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για τα σχολικά ατυχήματα και τον ρόλο του σχολικού νοσηλευτή ... 91
Μαρία Παπαδοπούλου
Οι αναπαραστάσεις της ψυχικής υγείας στον Κινηματογράφο ... 102
Μαρία Δόλογλου
Η ψυχική ανθεκτικότητα ως ένα συστατικό στοιχείο της αποτελεσματικής ηγεσίας ... 112
Yiannis Rossides, Marianna Charalambous
Mental toughness in young athletes: A systematic review ... 118
Αθανάσιος Δαβαλάς
Systematic assistance to start-ups using artificial intelligence and big data techniques: Theoretical documentation, tools and applications ... 138

Άννα-Μαρία Καρακωνσταντίνου
Σχολείο και διαπολιτισμικότητα ... 157
Κωνσταντίνος Νικολάου
Επικοινωνιακές δεξιότητες μέσω οπτικοακουστικών μέσων και οπτικοακουστικού περιεχομένου ... 166
Νεκτάριος-Θεοχάρης Τσαρουχάς
Οι παράγοντες οργάνωσης και λειτουργίας της διεπαγγελματικής θεραπευτικής ομάδας σε μονάδες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης χρονίων ψυχικά ασθενών ... 175
Θεόδωρος Χριστοδούλου
Τηλε-Συμβουλευτική εξ αποστάσεως με δικτυακές τεχνολογίες ... 193
Παναγιώτα Καπερνέκα
Διοίκηση Ολικής Ποιότητας – Πρακτική εφαρμογή σε ΕΠΑΛ ... 202
Θεοφανία Καυκά, Παναγιώτης Παπαδούρης
Ο ρόλος του προϊσταμένου στη Δημόσια Διοίκηση ... 215
Μαρία Αποστόλου
Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών και διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας ... 231
Γιώτα Θεολογίδου
Η επίδραση της νοητικής αναπηρίας του παιδιού στον πατέρα ... 238
Καλλιόπη Παναγιώτου
Ένταξη των ΑΜΕΑ στο Γενικό σχολείο ... 251
Ελένη Παπαδοπούλου
Σχέσεις σχολείου – οικογένειας. Εμπόδια και πρακτικές ενίσχυσης της συνεργασίας ... 261
Απόστολος Βαγενάς
Το συμμετοχικό μοντέλο διοίκησης στη λήψη αποφάσεων ... 270
Αθηνά Καρολίδου
Σχέσεις μαθητών – εκπαιδευτικών και ο ρόλος τους στο πλαίσιο της σχολικής αγωγής και της μάθησης ... 279
Γιαννούλα Παπαγιάννη
Τρόποι ενδυνάμωσης των ελλειμματικών δεξιοτήτων, με ιδιαίτερη αναφορά στη φωνολογική επίγνωση με διδακτικές και υποστηρικτικές παρεμβάσεις, ενός μαθητή με διαγνωσμένη ακουστική δυσλεξία ... 288
Πηνελόπη Πουλερού
Όψεις της σύγχρονης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και προσφυγικά ρεύματα ... 297
Χρυσούλα Ποζίδου-Στολτίδου
Ενδοοικογενειακή βία: Βία κατά των γυναικών ... 308

Κωνσταντίνα Τσιμπίδη
Σχολική ένταξη μαθητών/τριών με εθνοπολιτισμικές διαφορές και ο ρόλος των διευθυντών/ντριών των σχολικών μονάδων 321
Άννα Τσομπανάκη
Η συμβολή των επικοινωνιακών δεξιοτήτων του διευθυντή σχολικής μονάδας στην εύρυθμη λειτουργία της 334
Βασιλική Μιχαλογιάννη
Αντίληψη για τον έρωτα στην αρχαία ελληνική μυθιστορία, όπως προκύπτει από το έργο *Λευκίππη και Κλειτοφών* 349
Φλώρα Ρεΐση
Δυσλεξία: Φαινόμενο υπό διερεύνηση, ψυχομετρικές και εκπαιδευτικές διαστάσεις 360

Τηλε-Συμβουλευτική εξ αποστάσεως με δικτυακές τεχνολογίες
(Μελέτη περίπτωσης)

Θεόδωρος Χριστοδούλου
Διευθυντής του 2ου ΕΠΑΛ ΕΣΠ Ν. ΙΩΝΙΑΣ

Περίληψη

Μέσω αυτού του άρθρου, αναδεικνύονται οι δυνατότητες των συστημάτων διαχείρισης μάθησης με δικτυακές τεχνολογίες. α) Το άρθρο επιχειρεί την ανάλυση επιλεγμένου συνόλου εργασιών με την εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την ηλεκτρονικά υποβοηθούμενη μάθηση (e-learning). β) Αναδεικνύεται το ζήτημα της εκπαιδευτικής τεχνολογίας σε σχέση με τις ανάγκες και τις διδακτικές πρακτικές καθώς και γ) η επιστημολογική ταυτότητα της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης και η αναγκαιότητά της. Με βάση τα στοιχεία αυτά, παρουσιάζεται το μοντέλο στον μαθητικό κόσμο, όσον αφορά τη μάθηση, την πορεία και την περαιτέρω καριέρα τους, αλλά και την ψυχική τους υγεία. Παρουσιάζονται συμπεράσματα λαμβάνοντας υπόψη τις εξής θεωρίες: 1) κονστρουκτιβισμού, 2) θεωρίας δραστηριοτήτων και 3) αρχών ψυχικής ευρωστίας. Η άποψη αυτή ενισχύεται από την πεποίθηση ότι, αφενός μεν, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι ίσως η πρώτη καθολική μηχανή και ότι, αφετέρου, με τη δικτύωση των ηλεκτρονικών υπολογιστών αναδύονται νέες μορφές επικοινωνίας.

Λέξεις κλειδιά
τηλεδιάσκεψη, σύγχρονη επικοινωνία, εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Συμβουλευτική, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δευτεροβάθμια εκπαίδευση, επιμόρφωση

Abstract

This article highlights the potential of online learning management systems. a) The article attempts to analyze a selected set of tasks with distance education and e-learning. b) The issue of educational technology in relation to its needs and teaching practices and c) The epistemological identity of Open and Distance Education and its necessity. Based on these data, the model is presented to the student world regarding their learning, course and further career, as well as their mental health. Conclusions are presented taking into account the theories: 1) constructivism, 2) theory of activities and 3) principles of mental robustness. This view is reinforced by the belief that the computer is perhaps the first universal machine and that new forms of communication are emerging with the networking of electronic computers.

Keywords
teleconference, modern communication, Distance Education, primary education, counseling, secondary education, edification

1. Εισαγωγή

Η διάδοση της χρήσης του βίντεο, ως σύγχρονη μορφή επικοινωνίας, άλλαξε τα δεδομένα τόσο στην επικοινωνία των ανθρώπων όσο και στις εφαρμογές της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (εξΑΕ). Η τηλεδιάσκεψη αποτελεί πλέον ένα διαδεδομένο μέσο επικοινωνίας στην εξΑΕ και χρησιμοποιείται στη σχολική εξΑΕ, σε εξΑΕ προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και σε εξΑΕ επιμορφωτικά προγράμματα (Βρύζας, 1990: 86· Γουδήρας, 1994-1995: 64-65· Παπαθανασόπουλος, 1998· Κελεσίδης, 1999). Η συμβατική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα, στην προσπάθειά της να καλύψει τις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας, προσκρούει σε προβλήματα, πολλά από τα οποία μπορούν να βρουν λύση μέσω της χρήσης της σχολικής εξΑΕ. Ωστόσο, οποιαδήποτε αλλαγή σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα προϋποθέτει ενδελεχή έρευνα στο αντίστοιχο πεδίο. Συνεπώς, η πρόταση για εισαγωγή της εξΑΕ στα σχολεία έδωσε το έναυσμα για τη μελέτη πάνω στο αντικείμενο της σχολικής εξΑΕ, όπως αυτή καταγράφεται τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, αλλά έγινε απολύτως απαραίτητη τη σημερινή περίοδο, λόγω του προβλήματος που εντοπίστηκε παγκοσμίως, και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, εξαιτίας των μολυσματικών ασθενειών, μετά τον χειμώνα του 2020. Με τη δράση: «Μένουμε Σπίτι με το eTwinning» – Νέα Μαθήματα, η Εθνική Υπηρεσία Υποστήριξης eTwinning, στο πλαίσιο της δράσης «Μένουμε Σπίτι», ανακοινώνει τα παρακάτω διαδικτυακά

μαθήματα: 1α) Εξ αποστάσεως εκπαίδευση. 2α) Εργαλεία επικοινωνίας. 3α) Εργαλεία συνεργασίας. 4α) Εκπαιδευτικές Κοινότητες & Ιστολόγια στο ΠΣΔ (blogs.sch.gr). Ηλεκτρονική Σχολική Τάξη ΠΣΔ (eclass.sch.gr). Τα διαδικτυακά μαθήματα είναι προσβάσιμα σε όλους τους επισκέπτες και δεν απαιτείται εγγραφή ούτε κωδικοί σύνδεσης για την παρακολούθησή τους. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να μελετήσει και να αξιοποιήσει το αναρτημένο υλικό του μαθήματος ή να επιλέξει ενότητες με όποια σειρά επιθυμεί, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά του. Μπορεί να δει τα ηλεκτρονικά μαθήματα στους παρακάτω συνδέσμους: 1. Εξ αποστάσεως εκπαίδευση – Εργαλεία επικοινωνίας – Εργαλεία συνεργασίας – Συμβουλές (Διαθέσιμο στο https://seminars.etwinning.gr/course/view.php?id=4221_). 2. Εκπαιδευτικές Κοινότητες & Ιστολόγια στο ΠΣΔ (blogs.sch.gr). (Διαθέσιμο στο https://seminars.etwinning.gr/course/view.php?id=42223). Ηλεκτρονική Σχολική Τάξη ΠΣΔ (eclass.sch.gr). (Διαθέσιμο στο https://seminars.etwinning.gr/course/view.php?id=4223). Τα δε κριτήρια επιλογής και οι όροι υποβολής είναι φθηνή/ανέξοδη πρόσβαση, λόγω της αξιοποίησης δομών που υπάρχουν για την πλατφόρμα επικοινωνίας, μαζί με τις δυνατές διά ζώσης επαφές. Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων σχεδίασε και υλοποίησε τάχιστα την εξΑΕ σε τρεις άξονες:

1β. Η *σύγχρονη* (τηλεκπαίδευση): Απευθείας διδασκαλία και μετάδοση μαθήματος σε πραγματικό χρόνο από τον/την εκπαιδευτικό μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας σε μαθητές, σπουδαστές και φοιτητές που παρακολουθούν ζωντανά μέσω υπολογιστή, κινητού ή tablet. Για τον σκοπό αυτό, διαμορφώθηκε και τέθηκε σε λειτουργία, για πρώτη φορά, παραμετροποιημένη πλατφόρμα τηλεδιάσκεψης *CISCO*.

2β. *Ασύγχρονη*: Διδασκαλία κατά την οποία ο/η μαθητής/τρια συνεργάζεται με τον/την εκπαιδευτικό σε διαφορετικό χρόνο από τη διαδικασία παράδοσης του μαθήματος ή δημιουργίας υλικού από τον/την εκπαιδευτικό, έχοντας πρόσβαση σε μαθησιακό υλικό και χρονοδιάγραμμα μελέτης μέσω διαδικτύου, σε συγκεκριμένες ιστοσελίδες ή πλατφόρμες που παρέχει το Υπουργείο. Για τον σκοπό αυτό, αναβαθμίζονται διαρκώς οι υφιστάμενες πλατφόρμες ασύγχρονης εκπαίδευσης, ώστε να ανταποκριθούν τεχνικά στον συσσωρευμένο όγκο νέων χρηστών και δεδομένων.

3β. Η *εκπαιδευτική τηλεόραση*: Σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και την ΕΡΤ, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων προχώρησε στην παραγωγή και προβολή τηλεοπτικών μαθημάτων που προβάλλονται μέσω της δημόσιας τηλεόρασης ΕΡΤ 2, ως μία σύγχρονη, οπτικοακουστική εκπαιδευτική πρόταση. Απευθύνεται πρωτίστως σε μαθητές/τριες Δημοτικού. Ταυτόχρονα, δόθηκε δωρεάν πρόσβαση σε διαδικτυακές σελίδες: Στην προσπάθεια ενδυνάμωσης στον μέγιστο βαθμό, διατίθενται δωρεάν σε όλους τους πολίτες· υπό τις παρούσες συνθήκες, οι εταιρείες κινητής τηλεφωνίας ανταποκρίθηκαν στην πρωτοβουλία των συναρμόδιων Υπουργείων Παιδείας και Θρησκευμάτων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, και παραχώρησαν πρόσβαση χωρίς χρέωση στις ιστοσελίδες που χρησιμοποιούνται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για την εξΑΕ

στα σχολεία. Εξοπλισμός: Μέσω ΕΣΠΑ, έχει ήδη δοθεί σημαντικός τεχνολογικός εξοπλισμός στην εκπαιδευτική κοινότητα και κατατέθηκε με κατεπείγουσα διαδικασία και πρόταση συνολικού ύψους άνω των 20 εκατ. € για κάλυψη δαπανών εξοπλισμού σχολικών μονάδων (tablets, laptops), δράσεων εξ αποστάσεως επιμόρφωσης εκπαιδευτικών, εξοπλισμού ΑΕΙ, εξοπλισμού οικονομικά ασθενών φοιτητών. Επιπλέον, ιδιώτες και εταιρείες προέβησαν σε σημαντικές δωρεές για περαιτέρω άμεση ενίσχυση του τεχνολογικού εξοπλισμού προς όφελος της εκπαιδευτικής κοινότητας, εξοπλισμός ο οποίος είναι καθ' οδόν για σχολεία όλης της χώρας.

2. Σκιαγράφηση του ευρύτερου πεδίου της σχολικής διαδικτυακής μάθησης

Στη διεθνή βιβλιογραφία (Barbour & Reeves, 2009· Zandberg & Lewis, 2008· Clark & Smith, 2005), οι αναφορές στη σχολική εξΑΕ περιλαμβάνουν ποικίλους όρους, όπως: *'Distance learning'*, *'Electronic learning'*, *'On line learning'*, *'Mobile learning'*, *'Hybrid learning'*, *'Virtual learning'*, *'Virtual schools'*, *'Cyber schools'*, *'Homeschooling'*, δείχνοντας πόσο άμεση είναι η επιρροή που έχει ασκήσει η ανάπτυξη της τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Πράγματι, η εκπαίδευση από απόσταση μετεξελίχθηκε γρήγορα σε ηλεκτρονική, διαδικτυακή, διαδραστική, κινητή, υβριδική, μέχρι και εικονική. Μέσα σε αυτό το διαρκώς εξελισσόμενο σύστημα, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ακολουθούσε και ακολουθεί τη συμβατική οδό. Βέβαια, τον χειμώνα του 2020 μέχρι και την άνοιξη εφαρμόστηκε από ανάγκη η εξΑΕ λόγω της πανδημίας, μέσα από την πλατφόρμα *cisco* ή μέσα από άλλες πλατφόρμες. Βέβαια, όταν αναφερόμαστε στη σχολική εξΑΕ πρέπει να έχουμε υπόψη ότι αφορά κυρίως τρεις μορφές: 1α) Την Αυτοδύναμη σχολική εξΑΕ, που παρέχεται μέσω του διαδικτύου σε τηλεσυναντήσεις σύγχρονης ή ασύγχρονης επικοινωνίας και τα σχολεία που εφαρμόζεται είναι στην Αμερική και την Αυστραλία. 1β) Τη Συμπληρωματική σχολική εξΑΕ, η οποία ακολουθεί τις μεθόδους της αυτόνομης, λειτουργεί όμως ενισχυτικά. Η Συμπληρωματική εξΑΕ μπορεί να αφορά τη συμμετοχή σε τηλεδιασκέψεις διαφόρων μαθησιακών αντικειμένων. 1γ) Τη Μεικτή/Πολυμορφική/Συνδυαστική εξΑΕ, η οποία είναι μια καλύτερη μέθοδος μεταξύ συμβατικών τρόπων μάθησης και εξ αποστάσεως διαδικτυακών μορφών εκπαίδευσης. Μέσω της σύγχρονης διαδικτυακής τεχνολογίας, που περιλαμβάνει τα blogs, το email, το facebook, το twitter, τη χρήση κινητού τηλεφώνου, επιτυγχάνεται η επικοινωνία, άρα και η αλληλεπίδραση εκπαιδευτή, εκπαιδευτικού υλικού και εκπαιδευομένου, γεγονός που είναι και το μεγάλο *πλεονέκτημα*. Από την άλλη πλευρά, τα *μειονεκτήματα* μιας σχολικής εξΑΕ αφορούν τον οικονομικό τομέα, δηλαδή το κόστος κατάλληλων τεχνολογικών υποδομών και προγραμμάτων, αλλά

και οργανωτικά θέματα χρόνου και σχεδίασης μαθημάτων. Το μηδενικό ή χαμηλό κόστος εγκατάστασης και συντήρησης που προϋποθέτουν είναι από τα πλεονεκτήματα του μοντέλου. Μολονότι ως σύλληψη αυτή η προοπτική είναι ευρηματική και τα αποτελέσματά της σημαντικά, ωστόσο φαίνεται ότι αυτά επιδέχονται ακόμη βελτιώσεις (Kerkiri & Paleologou, 2009). Σε διάφορες περιπτώσεις αυτά λειτουργούν σε συνδυασμό, υιοθετώντας έτσι ένα σύνθετο μοντέλο, το μεικτό μοντέλο, ή μοντέλο υβριδικής μάθησης (blended learning-BL), που συνδυάζει ακριβώς τη διδακτική διαδικασία, όπως αυτή διεξάγεται τυπικά στη διά ζώσης διδασκαλία, και μέσα από πλατφόρμες ηλεκτρονικής επικοινωνίας (Kordaki, Papadakis & Hadzilacos, 2007), (Κελεσίδης, 1998). Παρ' όλα αυτά, θα πούμε ότι η αμεσότητα αποτελεί και το κορυφαίο θετικό χαρακτηριστικό της παραδοσιακής διδασκαλίας, η οποία μέχρι σήμερα δεν μπορεί να αντικατασταθεί. Τα θετικά χαρακτηριστικά της e-μάθησης αφορούν 2.1) τη δυνατότητα κάθε τηλεκπαιδευόμενου προσώπου να διαχειριστεί τον χρόνο του (Rogers, 1999). 2.2) Μια άνεση που σαφώς διαφυλάττει την ηρεμία του ατόμου. 2.3) Την ελαχιστοποίηση του κόστους με παράλληλη αύξηση της ελκυστικότητας στην υλοποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, εφόσον αυτή γίνεται με πολυμορφικά ηλεκτρονικά μέσα. Οι εξ αποστάσεως παραδόσεις μαθημάτων της υβριδικής μάθησης παρέχονται είτε με εργαλεία σύγχρονης επικοινωνίας, όπως π.χ. Centra, elluminate!, είτε με ασύγχρονα, όπως ενδεικτικά τα εξής: Moodle, Blackboard, Ilias, ATutor, Dokeos κ.λπ. Στην πρώτη περίπτωση, απαιτείται η ταυτόχρονη, αν και του καθενός από τον δικό του χώρο, φυσική παρουσία πομπού (εκπαιδευτή/επόπτη) και δέκτη (εκπαιδευόμενου ατόμου). Στη δεύτερη περίπτωση, ο/η εκπαιδευτής/τρια χρησιμοποιεί την πλατφόρμα με την ιδιότητά του/της ως διαχειριστή/τριας. Τα εξ αποστάσεως μαθήματα υποστηρίζουν ένα σύνολο από δυνατότητες, στις οποίες περιλαμβάνονται: εκπαιδευτικά αντικείμενα πολλών διαφορετικών μορφών (formats), όπως π.χ. docs, html, pdf, ppt παρουσιάσεις, video/audio αρχεία, διαφορετικά είδη ερωτηματολογίων, κ.λπ. (Kerkiri, Konetas, Paleologou & Mavridis, υ.έ.). Ο λόγος που διατίθενται τόσο πολλές και εναλλακτικά χρησιμοποιήσιμες μορφές είναι για να υποστηρίξουν τις διαφορετικότητες στον τρόπο μάθησης του κάθε εκπαιδευομένου (Jonassen, Grabowski & Barbara, 1993).

3. Η Συμβουλευτική και ψυχοπαιδαγωγική υποστήριξη

3α. Ο συμπεριφορισμός έχει αναμφίβολα συντελέσει και με θετικούς τρόπους στην εξέλιξη των διδακτικών τεχνικών, ωστόσο η ισχύς του συμπαρέσυρε στη διδακτική διά ζώσης καθημερινότητα και τα δυσλειτουργικά του στοιχεία, όπως η αρνητική ενίσχυση και η κάθετη τιμωρία, στοιχεία που δεν ξεπεράστηκαν κατά τις μεταβάσεις των εκπαιδευτικών συστημάτων σε μεταρρυθμιστικές περιόδους

έως και το πρόσφατο παρελθόν. Μέσω της συμπεριφορικής πλευράς των θεωριών μάθησης (Skinner, 1968), εστιάζουν μάλλον σε «συνταγολόγια» χειρισμού τυπικών δυσκολιών διδασκαλίας.

3β. Το κονστρουκτιβιστικό μοντέλο υπογράμμισε την άποψη ότι η μάθηση είναι μια ενεργός εποικοδομητική και άκρως ιδιογραφική, υποκειμενική δραστηριότητα (Glasersfeld, 1987). Από τη σκοπιά αυτή, η αξία του προσφερόμενου υλικού είναι πολύ κρίσιμη για την κινητοποίηση των εκπαιδευομένων, ώστε να εμπλακούν ενεργώς με τη διεργασία της μάθησης (Nardi, 1996). Σύμφωνα με την κονστρουκτιβιστική θεώρηση, ολιστικές ρεαλιστικές μαθησιακές διαδικασίες προαπαιτούνται ως θεμελιώδη δομικά στοιχεία για την επαρκή παρουσίαση κάθε μαθησιακού υλικού που θα λειτουργήσει ως κινητήρια δύναμη για την προθυμία τους να κατακτήσουν τη γνώση (Jonassen, Grabowski, Barbara, 1993), (Jonassen, 2000). Στο ίδιο πλαίσιο, αναγνωρίζεται και ανοιχτά η σημασία των μέσων μάθησης κατά την υποστήριξη των εκπαιδευομένων που πειραματίζονται, ώστε να εκφράζουν αυθόρμητα τις εμπνεύσεις τους και τις ήδη αποκτημένες γνώσεις τους. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι η ομαδική εργασία θεωρείται εξίσου σημαντικό έναυσμα για την αποτελεσματικότητα της μαθησιακής διεργασίας, καθώς αυτή ευνοεί τη συνεργασία μεταξύ πομπών και δεκτών, με στόχο μια μεστή επικοινωνία με γνώμονα το μαθησιακό υλικό (Vygotsky, 1978). Μάλιστα, επισημαίνεται ότι στις εξελιγμένες περιπτώσεις στις οποίες η σχετική συνεργασία πραγματοποιείται σε συνδυασμό με αρμοδίως διατυπωμένες ερωτήσεις που αναζητούν εναλλακτικές οπτικές και απαντήσεις, οι μαθησιακές δραστηριότητες αναβιβάζονται σε δυναμικά μαθησιακά εργαλεία. Η πληροφορική ως αυτόνομη επιστήμη έχει επιτυχώς μελετηθεί και δοκιμαστεί, τώρα είναι η ώρα για την κατανόηση και την αξιοποίηση ορισμένων από τα πιο δυναμικά εργαλεία της, ιδίως τα ηλεκτρονικά· κατά συνέπεια, είναι η κατάλληλη στιγμή να επιχειρήσει κανείς νέους τρόπους ολιστικής σκέψης σχετικά με τις εξελίξεις στα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, στον βαθμό που οι σημερινοί μαθητές χρήστες διαθέτουν αυξημένες ή υπεραυξημένες και μη δεξιότητες, αλλά ταυτόχρονα και, για τον ίδιο λόγο, απαιτήσεις. Προς αυτήν την κατεύθυνση, στην εργασία αυτή προτείνεται ως μοντέλο η χρήση των εργαλείων της εξΑΕ ως διαμεσολαβητικών επικοινωνιακών πλαισίων που μπορεί να αποβούν ευεργετικά για τη διεξαγωγή αποτελεσματικών εφαρμογών: α) Η λειτουργία τηλε-εκπαιδευτών και β) μια εξειδικευμένη μέριμνα τηλε-συμβούλων. Η προοπτική αυτή δεν μπορεί να ολοκληρωθεί δίχως την αξιοποίηση των συμπληρωματικών περιγραμμάτων εφαρμογών· σε αυτήν ενδείκνυται να αξιοποιηθεί η θεωρία ψυχικής ευρωστίας (hardiness theory), όπως αυτή έχει εξελιχθεί και διαμορφωθεί.

4. Θεωρία ψυχικής ευρωστίας

Οι αρχές ψυχικής ευρωστίας προτείνονται ως η αποφασιστική επιβεβαίωση του πολυ-περιεκτικού πλαισίου της εξΑΕ στην υποστήριξη του μαθητικού πληθυσμού. Η θεωρία ευρωστίας (hardiness/resilience) διαπιστώνει τρεις διακριτές, αλλά και αλληλένδετες και ιδεατά ισόρροπες ποιότητες στον πυρήνα της προσωπικότητας του ατόμου, συνυφασμένες με τα πρώιμα διαμορφωμένα γνωσιακά του σχήματα σε μορφή ιδιογραφική. Τα σχήματα αυτά μπορούν να αναδομηθούν στον βαθμό που η ευελιξία παροτρύνεται είτε από εσωτερική κινητοποίηση, είτε και από διαπροσωπική/επικοινωνιακή σύνδεση με κατάλληλα τρίτα πρόσωπα (Paleologou, 1998). Συγκεκριμένα, πρόκειται για τρία δομικά χαρακτηριστικά, που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τον θετικό έναντι του αρνητικού προσανατολισμό του ατόμου ως προς 4α) τον *εαυτό*, 4β) τον *κόσμο* και 4γ) το *μέλλον*, και είναι: 4δ) ο (αυτο-) *έλεγχος*, υπό την έννοια της αυτοσυγκρότησης, 4ε) η *ευθύνη*, υπό την έννοια της υπευθυνότητας, και 4στ) η *έλξη*, υπό την έννοια της αντίληψης των προβλημάτων όχι ως ανασταλτικών παραγόντων, αλλά ως θετικών προκλήσεων και ως ευκαιριών προόδου και εξέλιξης (Leontopoulou, 2006). Το θεωρητικό υπόβαθρο της προσέγγισης αυτής έλκει την καταγωγή του από το ανθρωπιστικό υπαρξιστικό μοντέλο και έχει προοδευτικά εμπλουτιστεί και αναδιαμορφωθεί ενσωματώνοντας στοιχεία γνωσιακής και μετέπειτα γνωσιακής-αναλυτικής θεώρησης και διορθωτικών εφαρμογών (Paleologou, 1998). Συνολικά, το σύστημα ψυχικής ευρωστίας εμφανίζεται ικανό να αποτελέσει τον κοινό παρονομαστή τόσο του κονστρουκτιβισμού όσο και των διαρθρωτικών προσεγγίσεων της θεωρίας δραστηριοτήτων για τη βέλτιστη αξιοποίηση της εξΑΕ και Τηλε-Συμβουλευτικής, που διαμορφώθηκαν ως 4.1) Μαθήματα αυτογνωσίας. 4.2) Δεξιότητες που χτίζουν επαγγελματική επιτυχία. 4.3) Διαδικασίες λήψης απόφασης. 4.4) Δημιουργία ανταγωνιστικού βιογραφικού. 4.5) Δικτύωση. 4.6) Εισαγωγή στον κόσμο της εργασίας και των επιχειρήσεων. 4.7) Τακτικές επίλυσης προβλημάτων, υπερνίκησης εμποδίων (Kerkiri & Paleologou, 2009). Μπορούν επίσης να βοηθήσουν τα chats για άμεση ανταλλαγή απόψεων επί του περιεχομένου του μαθησιακού υλικού του Sloan Consortium (2003). Για την υποστήριξη των θεμάτων αυτών μέσα από πλατφόρμες e-Learning, προτείνεται η προοδευτική δόμηση των παροχών σύμφωνα με την ακόλουθη μεθοδολογία: 4.1α) Εκπαίδευση και στήριξη Τηλεσυμβούλων. 4.2β) Περιοδικές διά ζώσης ομαδικές συναντήσεις – Εκπαίδευση – Στήριξη. 4.3γ) Τηλε-Συμβουλευτική υποστήριξη μαθητών. 4.4δ) Παρακολούθηση – μελέτη ηλεκτρονικού εκπαιδευτικού υλικού. 4.5στ) Δραστηριότητες εξάσκησης. 4.6ε) Επικοινωνία – Τηλε-Συμβουλευτική υποστήριξη. 4.7ζ) Δραστηριότητες αξιολόγησης – ανατροφοδότησης (Paleologou & Savranides, 2008).

5. Συμπεράσματα

Παρουσιάστηκαν τα συστήματα τηλεδιάσκεψης, τα οποία εκτός από εργαλεία παροχής e-Learning, είναι και εργαλεία παροχής άλλων υπηρεσιών και προσφοράς λειτουργιών που διευκολύνουν το έργο των τηλε-συντονιστών και των τηλε-συμβούλων.

Από τη χρήση της εξ αποστάσεως Συμβουλευτικής και των προτεινόμενων από αυτήν δυνατοτήτων, συνδυασμένων στο πλαίσιο των παραπάνω θεωρητικών δομών και εφαρμοσμένων αρχών του κονστρουκτιβισμού και του συστήματος ψυχικής ευρωστίας, μας δίνονται αρκετές καινοτόμες παροχές, όπως η φθηνή/ανέξοδη πρόσβαση, λόγω της αξιοποίησης δομών που υπάρχουν για την πλατφόρμα επικοινωνίας, μαζί με τη διά ζώσης επαφή, με τον θετικό προσανατολισμό, με τον εξοπλισμό των χρηστών σε επίπεδο τεχνογνωσίας και μαθησιακού υλικού και σήμερα με την κατάλληλη μεθοδολογία σε όρους θεωρητικής θεμελίωσης και τεχνικού εξοπλισμού, τα εξ αποστάσεως meeting μπορούν πράγματι να αποδείξουν τις δυνατότητές τους για πρόσθετες λειτουργίες, πέραν των ήδη γνώριμων εφαρμογών της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής υποστήριξης. Η τελική απόφαση για όλες αυτές αλλά και για παρόμοιες τροποποιήσεις και αναβαθμίσεις είναι ευνόητο πως καθορίζεται κάθε φορά από τη ζήτηση σε σχέση με την ανατροφοδότηση. Είναι όμως εξίσου ευνόητο πως η τελική εφαρμογή μπορεί να εγκυμονεί υψηλότερα κόστη και παράλληλα απαιτεί ειλικρινή βούληση όλων των εμπλεκομένων του πολιτικού γίγνεσθαι για γενίκευση της χρήσης του συστήματος στην υπηρεσία του μαθητικού πληθυσμού, που με τόσο μεγάλη ταχύτητα καλείται να ελιχθεί, προ των διεθνών εξελίξεων. Συμπερασματικά, συγκρίνοντας: 1) αφενός, τα εξ αποστάσεως σχολικά προγράμματα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, όσον αφορά την πρακτική τους εφαρμογή, και 2) αφετέρου, την ανάπτυξη των επιστημονικών ερευνών, όπως αυτές καταγράφονται στην ελληνική και ξένη βιβλιογραφία σχετικά με τη σχολική εξΑΕ σε θεωρητικό επίπεδο, παρατηρούμε ότι η Ελλάδα, αν και παρουσιάζει μεγάλο ποσοστό δημοσίευσης άρθρων συναφών με τη σχολική εξΑΕ, ήταν εντελώς απούσα από την πρακτική εφαρμογή του θεσμού σε κάποιο εικονικό σχολείο, κυρίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, μέχρι τη στιγμή της πανδημίας. Η αντιφατική αυτή πραγματικότητα μπορεί να οφείλεται σε αιτίες οικονομικής φύσης κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης ή ενδεχομένως να υπάρχει αμφισβήτηση των νέων μεθόδων διδασκαλίας λόγω πεπαλαιωμένων αντιλήψεων.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Barbour, M. & Reeves, Th. (2009). "The reality of virtual schools: A review of the literature", *Computers & Education*, vol. 54 (2), pp. 402-416.

Clark, T. & Smith, R. (2005). *A Synthesis of New Research on K-12 Online Learning.* Naperville, IL: Learning Point Associates.

Zandberg, I. & Lewis, L. (2008). *Technology-based distance education courses for public elementary and secondary school students: 2002-03 and 2004-05* (NCES 2008-008). US Department of Education. Washington, DC: Institute for Education Sciences, National Center for Education Statistics.

Jonassen, D. H. (2000). "Revisiting Activity Theory as a Framework for Designing Student-Centered Learning Environments", in D. H. Jonassen & S. M. Land (eds.). *Theoretical Foundations of Learning Environments.* Lawrence Erlbaum Associates, London, 2000, pp. 89-121.

Jonassen, D., Grabowski, H., Barbara, L. (1993). *Handbook of Individual Difference, Learning, and Instruction,* Hillsdale (eds.). NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Kerkiri, T., Paleologou, A. M. (2009). "Do open source LMSs support personalization? A comparative evaluation", *Proceedings of the 2nd WSKS 2009*, LNCS/CCIS Springer Verlag.

Kerkiri, T., Konetas, D., Paleologou, A. M. & Mavridis, I. (in press), "Semantic Web Technologies Anchored in Learning Styles as Catalysts towards Personalizing the Learning Process", *International Journal of Learning and Intellectual Capital*, ISSN (Online).

Kordaki, M., Papadakis, S., Hadzilacos, T. (2007). "Learning Design: the views of Prospective Computer Professionals", *Proceedings of the Informatics Education*, Europe II Conference IEEII.

Leontopoulou, S. (2006). "Resilience of Greek youth at an educational transition point: The role of locus of control and coping strategies as resources", *Social Indicators Research*, 76, pp. 95-126.

Nardi, B. A. (1996). *Studying context: A comparison of activity theory, situated action models.*

Paleologou, A. M. & Savranides, C. (2008). "Telementoring: New findings while Investigating Informed users' Needs for Widening Electronically Sustained Support in Higher Education Institutes". 1st *World Summit on the Knowledge Society, WSKS 2008*, Athens, Hellas.

Paleologou, A. M. (1998). *Expanding brief cognitive therapy for holistic long-term managent: Self-Help Hardiness Intervention Packages.* Paper Presented at the 28th EABCT Congress, Cork, Ireland.

Rogers, A. (1999). *Teaching Adults*, Open University Press.

Skinner, B. F. (1968). *The Technology of Teaching.* New York: Appleton.

von Glasersfeld, E. (1987). "Learning as a constructive activity", in C. Janvier (eds.). *Problems of representation in teaching and learning of mathematics.* London: Lawrence Erlbaum associates, pp. 3-18.

Vygotsky, L. (1978). *Mind in Society.* Cambridge.

Ελληνόγλωσση

Βρύζας, Κ. (1990). «Μέσα επικοινωνίας και εκπαίδευση», περιοδικό *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ. 51, σσ. 77-89.

Γουδήρας, Δ. Β. (1994-1995). «Homo Electronicus», *Τα Εκπαιδευτικά*, τ. 36, σσ. 64-71.

Κελεσίδης, Ε. (1998). «Η εκπαίδευση στην εποχή των δικτύων», *Virtual School, The Sciences of Education Online*, τόμ. 1.

Κελεσίδης, Ε. (1999). «Νέες μορφές επικοινωνίας», *Virtual School, The Sciences of Education Online.*

Παπαθανασόπουλος, Σ. (1998). «Νέα μορφή επικοινωνίας γεννάται», *Η Καθημερινή*, 1 Φεβρουαρίου.